

De schoolhond

Pieter is een gecertificeerde schoolhond. Wat houdt dat in? Erna Nijeboer weet er alles van. Sinds 2017 neemt ze hem wekelijks mee naar school. Onder Erna's begeleiding ondersteunt Pieter onder meer bij het leesonderwijs en het werken aan sociale en emotionele competenties.

Er bestaan klassenhonden en schoolhonden.

Wat is het verschil?

‘Een klassenhond blijft gedurende een heel schooljaar gekoppeld aan dezelfde groep. De inzet van een klassenhond heeft vooral een pedagogisch doel. De hond kan bijvoorbeeld een bijdrage leveren aan het sociale gedrag in de groep. Ook kan een klassenhond troost bieden bij verdriet, aanwezig zijn bij (moeilijke) kindgesprekken en bijdragen aan een gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel. (“De klas moet goed opgeruimd worden, want de hond kan zomaar iets inslikken wat rondslingert.”) Daarnaast kan de klassenhond worden ingezet bij taal- en rekenactiviteiten en bewegend leren. Een schoolhond werkt eigenlijk met alle leerlingen van de school. Mijn eigen hond Pieter is sinds 2017 een schoolhond. Hij wordt bijvoorbeeld ingezet in klassen

voor educatie over hondentaal en hondengedrag, maar ook bij leerlingen met een ondersteuningsvraag. Pieter ondersteunt bij het leesonderwijs, moeilijke gesprekken en bij het werken aan sociale en emotionele competenties: weerbaarheid, omgaan met angsten en emotieregulatie. Daarnaast helpt Pieter leerlingen die school niet zo leuk vinden weer met plezier naar school te gaan. Eigenlijk is Pieter op school heel breed inzetbaar.

Op welke manier een school een hond precies inzet, is overigens uiteindelijk aan de school zelf; dit hangt af van de mogelijkheden en behoeften die er zijn.’

› *‘Pieter is breed inzetbaar binnen de school’*

Naast Pieter heeft Erna Nijeboer nóg een hond: Harry (foto: Emiel Muijderman, 'Dagblad Tubantia').

Erna Nijeboer is al dertig jaar leraar en werkt op een basisschool in Almelo. Zij heeft, naast haar pabo-diploma, de master 'Onderwijs aan kinderen met leer- en gedragsmoeilijkheden' afgerond. Erna werkt ook als zzp'er in kindercoachpraktijk 'In je sas', waar zij kinderen begeleidt met hondenangst. Zij volgde vele cursussen en opleidingen, onder meer rondom het werken met honden. Ze ontwikkelde ook zelf een cursus over de inzet van honden in de school, specifiek gericht op begeleiders in het onderwijs (zie aai-maatje.nl/cursus-schoolhond). Sinds 2017 werkt Erna's Australian Labradoodle **Pieter**, een gecertificeerde schoolhond, ook op haar school. Iedere dinsdag staat Pieter, met zijn bandana om zijn nek, klaar om met Erna mee te gaan. Hij heeft op school een eigen plek: zijn bench staat op een prikkelarme en rustige plaats. Pieter is geliefd bij alle kinderen, leraren en ouders van de school. In juli is ook Erna's hond **Harry** officieel gecertificeerd als schoolhond.

Hoelang 'bestaat' het fenomeen schoolhond eigenlijk al?

'Toen ik begon, ongeveer vijf jaar geleden, hoorde je weleens dat een intern begeleider in het speciaal onderwijs de hond meenam naar school om een leerling te kalmeren of om te werken aan een goede sfeer binnen de school. Maar eigenlijk was de inzet van een school- of klassenhond hier in Nederland nog vrij onbekend. In Amerika, Oostenrijk en Duitsland waren ze verder en werd er bovendien al gericht onderzoek gedaan naar de effecten van de inzet van een schoolhond (zie kader op pagina 20, red.).'

Waarom is educatie over hondentaal en hondengedrag zo belangrijk?

'Een hond communiceert alleen via non-verbale signalen. Het is daarom essentieel dat leerlingen de signalen, die een hond laat zien met zijn lijf, beter leren begrijpen. Klassenbezoeken zijn een vast onderdeel van mijn werk samen met Pieter. Tijdens de bezoeken geef ik les in hondentaal. Wanneer vindt Pieter iets fijn of juist niet? En wanneer moeten we Pieter met rust laten? Hierover hebben we afspraken gemaakt. Deze hangen in posterformaat in elke klas én centraal in de school. We bespreken regelmatig de gemaakte afspraken en oefenen deze met elkaar.'

Hoe kan een hond ondersteunen bij het leesonderwijs?

'Leerlingen met leesproblemen worden in de praktijk vaak gekoppeld aan een leesmaatje, dat meestal beter leest. Dit leesmaatje wijst regelmatig op fouten, waardoor de moeilijk lezende leerling zijn motivatie en het plezier in lezen kan verliezen. Een leeshond beoordeelt en veroordeelt de leerling niet tijdens het lezen en draagt er zo aan bij dat de leerling niet slecht over zichzelf gaat denken als het lezen niet zo goed gaat. Daarom lezen leerlingen vaak liever een hond voor dan een leeftijdsgenootje of een volwassene. Leeshonden hebben positieve effecten op het zelfvertrouwen, de emoties en de motivatie voor school van kinderen die moeilijk lezen.'

› **'Leerlingen lezen liever voor aan de leeshond dan aan een klasgenoot'**

Hoe verloopt zo'n leesmoment bij jou op school?

'Wekelijks op een vast moment haal ik, samen met Pieter, een leerling uit de groep op. We gaan vervolgens naar een vaste, rustige leesplek met kussens en boeken waar Pieter, de leerling en ik in een driehoek gaan zitten. Voorafgaand aan het lezen doen we een kort snuffelspelletje, zodat Pieter en de leerling weer even aan elkaar kunnen wennen.'

Waarom zitten jullie specifiek in een driehoek?

'Dan kun je als begeleider goed contact houden met hond én leerling om zo op hun signalen te letten. Wanneer de leerling leest, ligt Pieter lekker ontspannen te luisteren. Als een leerling contact maakt door Pieter een plaatje te laten zien, dan kwispelt hij soms of houdt hij zijn kop scheef. Als begeleider communiceer je altijd uit naam van de hond. Dus als jij het idee hebt dat een leerling een moeilijk woord niet begrijpt, dan vraag je: "Dat is een lastig woord! Volgens mij snapt Pieter dat woord niet goed. Zou jij Pieter eens uit willen leggen wat dat woord betekent?" Lezen met Pieter kan het lezen voor leeszwakke leerlingen prettiger maken.'

Hoe werk je samen met Pieter aan de sociale competenties? Kun je een voorbeeld geven?

'Een collega benaderde mij met de vraag of ik ondersteuning kon geven aan twee leerlingen, een jongen en een meisje, uit groep 7. Beiden zijn gediagnosticeerd met ADHD, met kenmerken van ASS. Allebei de leerlingen hadden last van de prikkels in de groep en waren bovendien zeer regelmatig in conflict met elkaar. De leraar vroeg mij of ik een periode gericht met hen aan het werk kon gaan. Dat heb ik opgepakt door in het eerste begeleidingsmoment met z'n drieën, met een dubbele

Onderzoeken

Zowel in Nederland als in het buitenland wordt onderzoek gedaan naar de effecten van het inzetten van dieren op school. Die effecten zijn overwegend positief.

Honden in het onderwijs kunnen een positieve bijdrage leveren aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen die extra aandacht of ondersteuning nodig hebben. Riki Verhoeven van de Hogeschool Utrecht onderzoekt hoe dit precies werkt en of de hond ook een positieve invloed heeft op de leraar (zie: tinyurl.com/Hondeninonderwijs). Uit onderzoek van Giseler Gutmann (in: tinyurl.com/herstelloppen) van de Universiteit in Wenen bleek dat door de aanwezigheid van honden de agressie uit de klas en van het schoolplein verdween. Katcher & Wilkens (in: tinyurl.com/herstelloppen) toonden aan dat contact tussen mens en dier helend kan werken bij emotionele en gedragsproblemen van kinderen. Van de groep kinderen met ADHD-achtige symptomen die contact had met dieren toonde 80 procent onder andere meer interesse, een verbeterde concentratie en meer zelfvertrouwen. Amerikaans onderzoek naar het R.E.A.D.-programma, een leesvaardigheidsprogramma met dieren, laat zien dat – dankzij dit programma – het leesplezier wordt vergroot, het zelfvertrouwen toeneemt en de leesvaardigheid van de kinderen omhooggaat (tinyurl.com/readresultaat).

lijn, te wandelen met Pieter. Die dubbele lijn gebruik ik altijd als ik op stap ga met een leerling en de hond. De ene lijn heb ik vast en de andere lijn de leerling. Als een leerling ergens van schrikt en de lijn loslaat, dan heb ik de hond ook altijd nog. Tijdens het wandelen met Pieter kwamen we tot een ontspannen gesprek, waarin voor mij duidelijker werd waar het probleem lag tussen beide leerlingen.’

En toen? Hoe zorgde je ervoor dat Pieter de leerlingen hielp beter met elkaar om te gaan?

‘In het tweede begeleidingsmoment ben ik gaan inzetten op het samenwerken met elkaar. Ik heb de

leerlingen gevraagd samen een snuffelparcours met hondensnoepjes voor Pieter uit te zetten. Hierbij moesten zij met elkaar overleggen. Vervolgens was het de beurt aan Pieter. We keken hoe hij te werk ging en bespraken met elkaar welke signalen Pieter ons gaf. Was hij ontspannen of juist gespannen? Hoe zagen we dat dan? Vervolgens heb ik de vertaalslag gemaakt naar het kind: Hoe merk je het bij jezelf als je ontspannen bent of juist niet? Wat doe je dan?

Een hond spiegelt het gedrag van leerlingen

In het daaropvolgende moment oefenden de leerlingen met “stevig staan”, “duidelijk communiceren” en “grenzen aangeven”. Daarna vroeg ik hen om een parcours met hindernissen voor Pieter uit te zetten. Hierbij konden ze het zojuist geoefende toepassen. Zij kregen bovendien de taak elkaar te observeren en feedback te geven. Tijdens de uitvoering was de jongen druk en chaotisch. Hij riep verschillende keren Pieters naam op een gefrustreerde toon. Waarop Pieter wegliep en zelf ook druk werd. Het meisje gaf aan dat Pieter onrustig werd, omdat de jongen dit ook was. Hij was zich daar eerst niet van bewust, maar is toen gaan zitten en kon met ontspannings- en ademhalingsoefeningen, die we eerder hadden geoefend, weer rustig worden. Vervolgens was het meisje aan de beurt. Zij deed de uitvoering heel beheerst. Toen bespraken wij met elkaar de verschillen in aanpak en concludeerden we dat het meisje duidelijke boodschappen gaf, zelfverzekerd te werk ging en rust uitstraalde. Daarna wilde de jongen het nog een keer proberen; die tweede keer ging foutloos. Sommige kinderen hebben geen idee wat hun gedrag teweegbrengt bij anderen. Een hond spiegelt het gedrag, zoals uit dit voorbeeld blijkt. Dus ook het gedrag dat niet wenselijk is. Daarover kun je goede gesprekken hebben met een kind. Je kunt met deze aanpak de zelfreflectie stimuleren. Tegelijkertijd oefen je ook met samenwerken, communiceren, omgaan met (faal)angst, verantwoordelijkheidsbesef, executieve vaardigheden, empathie. En uiteindelijk werk je ook aan een positief sociaal klimaat binnen de school.’

Hoe past de ondersteuning van jou en Pieter binnen de zorgstructuur van de school?

‘In het kader van passend onderwijs gaan scholen op zoek naar mogelijkheden om beter aan te kunnen sluiten bij de specifieke onderwijsbehoeften van individuele leerlingen. Hierbij kan een schoolhond een belangrijke rol spelen. Ik werk veel met de intern begeleider en leraren samen. De intern begeleider is goed op de hoogte van de zorgvraag binnen de school en binnen de verschillende groepen. Met elkaar onderzoeken wij

welke leerlingen baat kunnen hebben bij de ondersteuning door Pieter en mij. Wij werken steeds voor een periode van ongeveer acht weken met deze leerlingen – of met groepen – aan een specifiek doel. Dit doen we op wekelijkse basis, voor maximaal één uur per keer. Tijdens de ondersteuningsperiode heb ik regelmatig contact met de leraar en intern begeleider. In het leerlingplan beschrijf ik kort wat Pieter en ik met de leerling doen en wat het effect hiervan is. Dit koppel ik terug naar de leraar, die het contact onderhoudt met de ouders. Na acht weken evalueren de leraar, ib'er en ik gezamenlijk en bepalen we of de extra ondersteuning afgerond of doorgezet wordt.

We hebben op onze school 305 leerlingen. Het geeft soms scheve gezichten dat ik niet met alle individuele leerlingen in de school kan werken. Om die reden ben ik daarnaast ook veel met Pieter in de groepen aanwezig, voor bijvoorbeeld lessen hondentaal en hondengedrag. Zo zorg je ervoor dat je in verbinding blijft met de hele school.'

Wat heb jij vijf jaar geleden gedaan om het team mee te nemen in jouw plannen? En liep je daarbij tegen obstakels aan?

'Ik had mij goed voorbereid en uitgebreid op papier gezet op welke manieren je een schoolhond in kan zetten. Op basis hiervan ben ik eerst het gesprek met mijn directrice aangegaan. Zij had interesse en zag wel de voordelen van een schoolhond, ook omdat de school

zich hiermee kan onderscheiden van andere scholen. Toen ik van haar groen licht kreeg, heb ik een presentatie gegeven voor alle collega's, waarin ik heb belicht wat de meerwaarde van een schoolhond kan zijn. En ook hoe ik de inzet van een schoolhond voor me zag.'

Was iedereen meteen even enthousiast over je plannen?

'Er waren twee collega's die hun bedenkingen hadden, maar doordat het overgrote deel van het team erg enthousiast was, gingen zij ook overstag. Met een informatieavond hebben we vervolgens ook de ouders meegenomen in de plannen. Helaas kwam niet iedereen, dus hebben we alle ouders ook nog een informatiebrief gestuurd. Pas toen we iedereen hadden bereikt en er genoeg draagvlak bleek, zijn we gestart met een pilot voor een jaar. En nu zijn we dus alweer een aantal jaren verder.'

➤ *'Samen met de ib'er bekijk ik welke leerlingen baat hebben bij de schoolhond'*

Heb je je werkwijze ook ergens vastgelegd?

'Ik heb zelf een document opgesteld, waarin verschillende werkwijzen beschreven staan en dat informatie geeft over onder meer hygiëne, veiligheid, allergieën, hondenangst, andere culturen en honden enzovoort. Dit document kan door de onderwijsinspectie ingezien worden.'

Jij bent als begeleider gecertificeerd. Hoe belangrijk is het dat een hond dat ook is?

'Het welzijn en de veiligheid van de hond, leerlingen en collega's staan voorop in dit werk. Wanneer je als

begeleider gecertificeerd bent, dan heb je alle tools in handen om het werk met een hond goed en verantwoord te kunnen uitvoeren. Ik heb de certificering behaald bij Pets4Care, waar ik een AAI-cursus (*Animal Assisted Intervention*) deed.

Een hond kun je trouwens pas structureel inzetten vanaf de leeftijd van anderhalf, twee jaar. Als je hond dan óók gecertificeerd wordt, weet je zeker dat hij geschikt is voor dit werk. Wanneer de certificering rond is, vorm je samen een gecertificeerd AAI-team.'

Is bekend op hoeveel scholen met een schoolhond wordt gewerkt?

'Nog niet, omdat het nu nog niet verplicht wordt gesteld om je te registreren als begeleider van een schoolhond. Wel geeft het AAI-Kwaliteitsregister (aairegister.nl) een overzicht van gekwalificeerde aanbieders en opleidingen

Meer informatie

- aai-maatje.nl
- readnederland.nl
- instituutvoorantrozooologie.nl
- tinyurl.com/AAEinregulierpo
- tinyurl.com/VVdieren
- daiacademy.nl
- zaakoppoten.nl
- pets4care.nl

op het gebied van dierondersteunde interventies. Mensen die een opleiding hebben gevolgd die voldoet aan de kwaliteitsrichtlijnen van de Amerikaanse en Europese Society for Animal Assisted Therapy staan in dit register. Dus als jij als begeleider van een schoolhond in dit register opgenomen wordt, betekent het dat je de juiste opleidingen hebt gevolgd om dit werk verantwoord te kunnen doen. Dat is voor ouders en onderwijsinspectie prettig om te weten.'

Zijn er wettelijke kaders rondom het werken met honden in de school?

'Er zijn geen wetten of regels voor het de inzet van dieren ten behoeve van mensen. Wettelijke kaders zijn echter wel nodig, want er komt zoveel bij kijken als je dit werk op een veilige en verantwoorde manier wilt doen. En niet iedereen laat zich goed informeren en is voldoende op de hoogte van de gevaren. Denk bijvoorbeeld aan bijtincidenten door overprikkeling van de hond.

Afgelopen jaar is de branchevereniging Dier & Welzijn opgezet, met een startsubsidie van het ministerie van LNV. Omdat er geen wettelijk kader is, wil de branchevereniging ethische richtlijnen formuleren voor de inzet van dieren.'

Wil je de schoolhonden Pieter en Harry volgen? Kijk dan op Facebook onder 'Schoolhonden Pieter en Harry', op Instagram onder 'Pieter teamwork' en op LinkedIn onder Erna Nijeboer-Schiphorst.

Ingrid Nuijt

Ingrid Nuijt is redactielid van 'Beter Begeleiden'. Daarnaast werkt ze als intern begeleider in het primair onderwijs. Als (beeld)begeleider begeleidt zij (startende) leraren. Zij volgde de masteropleiding gedragspecialist aan het Seminarium voor Orthopedagogiek.